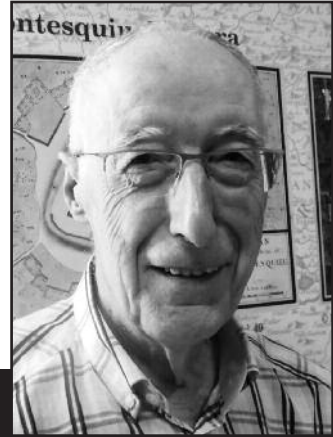

L'est del Pirineu, una reflexió des de Catalunya Nord

Joan BECAT

Els programes de cooperació europea

Ja fa trenta anys que la Unió Europea, amb els seus programes successius, vol recosir els espais que les fronteres estatals hermètiques i vigilades han separat durant segles i sobretot durant tot el segle xx. Sap que les fronteres són els llocs més sensibles on és absolutament necessari establir ponts i espais comuns de vida i d'intercanvis per les poblacions. Les institucions europees tenen un llarg *savoir-faire* en aquest domini i saben que posant-hi uns quants diners i unes normes mouran la gent, les entitats, suscitaran iniciatives que només caldrà canalitzar.

Des de la postguerra hi ha la voluntat permanent de fer cooperar els estats i crear interessos comuns i normes comunes per evitar les repetides i desastroses guerres. A més, se sap que dins la Unió Europea el 60% de les fronteres estatals passen al mig de territoris que tenen una llengua comuna o una història comuna durant segles. S'ha pensat, doncs, que suscitar cooperacions i espais de vida comuns en aquestes regions que la història dels estats ha separat hauria de ser més fàcil, pels lligams que hi poden quedar, i atenuaria per a elles els traumes del passat amb noves perspectives concretes, la qual cosa reforçaria la Unió Europea. Estic segur que tots nosaltres som fills d'aquestes situacions. N'hem viscut els inconvenients i la nostra presència en aquestes jornades diu molt de la nostra voluntat de superar-los.

El 1987, l'any mateix de la creació del programa europeu d'intercanvi d'estudiants Erasmus, els Estudis Catalans de la Universitat de Perpinyà hi van participar amb les universitats de Barcelona i de Frankfurt, muntats per Til Stegmann, August Bover i jo mateix. Eren els primers a Catalunya. La Universitat de les Illes Balears hi va participar l'any després. Creat l'any 1990, el programa europeu Interreg 1 i el següent van ser un desastre, car no van aconseguir els objectius de cooperació i van donar mals costums que va costar molt d'eradicar després. Això sí, se van gastar tots els diners, però hi va haver molt poques cooperacions de veritat. Per les

entitats, associacions, empreses o ajuntaments la formula era senzilla: necessito diners per tal cosa, de l'altra banda de la frontera tu també, fem un Interreg, cadascú cobra la seva part, i fora.

Personalment, per participar des de l'inici en aquests programes i com a europeista convençut, em va marcar bastant. Això me va fer aparèixer que la cooperació no s'improvisa i que calen mitjancers. Com per a la salut, calen metges generalistes, calia gent formada en el funcionament de la Unió Europea i dels seus programes, amb el coneixement de les llengües de proximitat, aquí especialment el català, i de les entitats territorials de banda i banda. Per tant, l'any 1998, amb Louis Assier-Andrieu i Martina Camiade vam crear un DESS, després màster de Relacions Transfrontereres. Aleshores i durant uns quants anys va ser el primer i el sol tant a França com a Catalunya. Això ens va valer per veure arribar estudiants d'Alsàcia, Lió, la Bretanya, Catalunya i altres llocs fronterers. Ara per sort n'hi ha diversos, monotemàtics o opcions d'altres màsters disciplinaris.

Recosir fronteres passa per la dinàmica mateixa de la gent, pel treball, les compres, el turisme, la formació dels joves i sovint les relacions familiars. Però ha de passar també i sobretot per la cooperació de les entitats territorials de tots els àmbits, especialment les que són més a prop dels ciutadans i que tenen totalment o parcialment les competències per gestionar aquests temes. Tot i que en les democràcies tots els nivells tenen la legitimitat de l'elecció pels ciutadans, existeix una jerarquia dins cada estat, amb competències sovint compartides i sempre jerarquitzades. Per als nivells regionals -departaments i regions a França, autonomies a Espanya-, les decisions se prenen lluny dels ciutadans i del nivell de base, que són els municipis, amb prioritats polítiques que no són mai atenuar la frontera per a la gent, fins i tot quan hi ha una sensibilitat pel tema, sinó vigilar-la i només controlar què s'hi fa, per bloquejar-ho eventualment.

Fins ara, a França com a Espanya, mai la cooperació a les nostres fronteres ha estat un eix major, sinó una manera de captar subvencions europees i sobretot de controlar el que s'hi fa, per si cas... En l'Interreg VA, que s'està acabant, dels fons europeus posats a disposició per aquest programa, Espanya només dedica l'11% de la seva dotació al conjunt de la frontera pirinenca, i França hi dedica només el 10,5%, o sigui la meitat o menys del que dedica a les fronteres amb el Regne Unit (una frontera dita *líquida*), Itàlia o Alemanya, que ja tenen moltes relacions transfrontereres. Queda clar que aquesta frontera no és prioritària per a cap dels dos estats.

A més, llevat d'excepcions, les entitats territorials bàsiques tenen una grossa pedra a la sabata, tenen pocs recursos i pocs finançaments, i per tant una capacitat d'actuació limitada. La norma més habitual són els finançaments creuats; per exemple a França, per a un projecte una mica important d'un municipi li cal subvencions del departament -ell mateix té capacitat d'inversió limitada-, de la regió i de l'estat. Atorgant o no aquests complements indispensables, aquestes dues entitats superiors són amos del joc i de les decisions, car si no s'hi posen el projecte no prospera. De fet, trien elles, i no els que susciten i necessiten el projecte. Passa per tots els projectes i especialment pels transfronterers. Són elements per prendre en compte car a la taula de les decisions transfrontereres no seuen generalment les entitats directament interessades que fan projectes sinó les que hi ha per sobre seu.

L'Àrea funcional Andorra-Pirineu

Totes les fronteres són especials, però les de l'àrea Andorra-Pirineu ho són particularment per raons que no són nostres, tant per a Espanya com per a França. Saben els andorrans que són especialment seguits pels dos estats veïns, directament i pels serveis dels dos Coprínceps, que, tot i la independència del Principat, no han renunciat del tot al seu antic paper de tutela. El fet que Andorra sigui un estat és evidentment un punt positiu per als programes transfronterers, però justifica una vigilància encara més seguida car té presència internacional i és el sol dels microestats europeus que s'hi ha guanyat veu pròpia.

Com sabem Espanya, té un interès especial per Catalunya i considera vital controlar què fa la Generalitat i fins i tot què fan els municipis en les relacions transfrontereres, sobretot des del referèndum d'autodeterminació del 2017. És el mateix a França per a la Catalunya Nord, on hi ha sempre l'aprehensió injustificada d'un irredemptisme català que frena totes les iniciatives lingüístiques, educatives, culturals i fins i tot econòmiques. És un element afegit que tampoc no cal perdre de vista i que cal integrar en qualsevol projecte ambiciós com l'àrea funcional Andorra-Pirineu.

L'Àrea funcional Poctefa dita "Muntanya Est" comprèn la totalitat o una part de les comarques fronteres de Catalunya, o sigui que la decisió correspon a tres diputacions, de Lleida, Barcelona i Girona, i directament a la Generalitat de Catalunya, que, com sempre ha fet, prendrà d'autoritat les coses a mans. Hi ha l'estat d'Andorra al mig. No és el líder d'aquest conjunt, car comparteix la decisió amb els dos estats francès i espanyol i amb les regions potents que són Catalunya i la mal anomenada Occitània, però tal com veig les coses Andorra és la sola a poder liderar un projecte pirinenc més enllà de les clàssiques cooperacions puntuals o temàtiques. Per la part francesa hi ha la major part del departament del Pirineu Oriental, el conjunt del de l'Arieja i la part pirinenca de l'Alta Garona.

Però la posició central d'Andorra, la seva qualitat d'estat i el fet de tenir la sola ciutat important de tota l'àrea, amb relacions ja establertes per la població de la major part d'aquest territori transfronterer, són elements decisius que li poden donar un paper de lideratge de fet, a benefici seu i dels territoris dels voltants que s'hi adheriran. És important que tots ells en treguin benefici, que una visió compartida de conjunt serveixi per aquests territoris francesos o catalans de pressió sobre les seves pròpies i respectives regions.

Andorra funciona avui dia com una sola ciutat. Primer va ser l'aglomeració d'Andorra-Escaldes i ara amb els túnels i la millora de les comunicacions Andorra és un estat-ciutat. L'àrea d'influència urbana directa i el seu espai vital han passat de les parròquies perifèriques a l'Alt Urgell, la Cerdanya i l'Arieja on hi ha, és clar, reticències a superar. Tot i la cooperació i les bones relacions es pot veure Andorra com a rival o competència. Ho és en part per a les ciutats modestes que són Foix, la Seu d'Urgell i Puigcerdà, amb respectivament 10.000, 12.000 i 9.000 habitants, però que controlen estretament les seves comarques o petites regions d'influència. És un element per prendre en compte.

Tampoc no cal perdre de vista, car és el repte a superar, que llevat de l'Arieja, el sol departament totalment pirinenc, però de població i de pressupostos modestos, i evidentment d'Andorra, el Pirineu no és la prioritat de cap dels altres departaments francesos ni de la regió d'Occitània, ni és la prioritat al sud per a cap de les diputacions ni per a la

Generalitat. És evident si es mira la part dels pressupostos que el concerneixen per a les comunicacions terrestres o telemàtiques i sobretot per a les inversions i la gestió del territori, de les activitats econòmiques i de l'atenció a la població. Per tant, són temes que l'Àrea funcional Andorra-Pirineu hauria d'intentar impulsar amb les comarques del nord i del sud car són clarament de benefici comú, evidentment en concertació amb aquestes entitats territorials superiors que cal confrontar amb la demanda que emana dels territoris, cosa que no els passa gaire o que toregen habitualment. Mobilitzant per les accions puntuals, les cal incloure dins perspectives més ambicioses que són en realitat el repte major.

Joan Becat,
doctor d'estat en Geografia, professor emèrit de la Universitat de Perpinyà,
membre de l'Institut d'Estudis Catalans